

EMRE KONGAR

Yazarlar Eleştiriler Anılar

Remzi Kitabevi

PROF. DR. EMRE KONGAR'IN KİTAPLARI

- ABD'nin Siyasal İslam'la Dansı**, (11. basım, 2015). Türkiye'nin "model olma" seçeneği.
- Atatürk Üzerine**, (9. basım, 2016). Atatürk üzerine özgün denemeler.
- Babam, Oğlum, Torunum**, (9. basım, 2015). Emre Kongar'ın 100 yıllık aile öyküsü.
- Ben Müsteşarken**, (11. basım, 2011). Ankara'da, siyaset, bürokrasi ve sanat çevreleri.
- Demokrasi ve Kültür**, (8. basım, 2015). Kültür ve demokrasinin ilişkileri.
- Demokrasi ve Laiklik**, (8. basım, 2016). Bir "Aydınlanma" kitabı.
- Demokrasi ve Vampirler**, (4. basım, 2002). Türkiye'de demokrasinin yaşama düzenine nasıl dönüştüğüne ilişkin güncel çözümleme ve yorumlar.
- Demokrasimizle Yüzleşmek**, (19. basım, 2008). Türkiye'deki demokratik rejimi eleştiren ve çözümler öneren bir çalışma.
- Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk**, (17. basım, 2016). Atatürk'e, toplumbilim kuramlar açısından yeni bir bakış.
- Hocafendi'nin Sandukası** (roman), (21. basım, 2016). Üniversitesinin ve öğrenci olaylarının hicvedildiği, Fatih Sultan Mehmet döneminde geçen bir aşk, macera ve gerilim romanı.
- İçimizdeki Zalim**, (10. basım, 2015). Bir toplumbilimci duyarlılığıyla hem bireysel dünyamızda hem de toplumsal yaşamın derinliklerinde "zalim" in izinin sürüldüğü bir kitap.
- Kızlarıma Mektuplar**, (71. basım, 2015). Kongar'ın, okumak için evden ayrılan ikiz kızlarına yazdığı, onlarla dertleştiği, kendisini ve erkek egemen feodal toplumu eleştirdiği mektuplar.
- Konsantremi Bozma!**, (4. basım, 2006). Prof. Emre Kongar, keskin gözlem gücü ve derin kültürüyle, hem "Türkiye'deki medya"nın hem de "medyatik Türkçe"nin sorunlarına eğiliyor.
- Kültür Üzerine**, (10. basım, 2013). Kültür üzerine temel bilgiler, denemeler, kültürümüzün kaynakları ve özellikleri.
- Küresel Terör ve Türkiye**, (14. basım, 2016). Prof. Emre Kongar bu yapıtında küreselleşmeyi, küreselleşen terörü ve bu ikisinin dünyayı ve Türkiye'yi nasıl etkileyeceğini irdeliyor.
- 12 Eylül Kültürü**, (6. basım, 2012). 12 Eylül'ün kültürel açıdan eleştirisi.
- Tarihimizle Yüzleşmek**, (97. basım, 2016). Resmî ve gayrîresmî tarihin eksiklerini, yanlışlarını irdelleyen bir çalışma.
- Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, (18. basım, 2014). Toplumsal bilimlerdeki değişme kuramlarını ele alan çalışma. (Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülü.)
- Trajikomik**, (6. basım, 2005). Emre Kongar'ın, toplumsal sorunlarımıza ince bir mizah anlayışıyla eğildiği, hem gülümseten hem de düşündürülen bir kitap.
- Türk Toplumbilimcileri I, II**, (2012). Temel bir başvuru kitabı.
- Türkiye Üzerine Araştırmalar**, (2. basım, 1996). Gecekondu, aile ve kent planlaması üzerine toplumbilimsel yaklaşımlar.
- Yamyamlara Oy Yok!**, (5. basım, 1999). Türkiye'de siyasal yozlaşma ve politikacıların nasıl yamyamlaştığı üzerine denemeler.
- Yaşamın Anlamı**, (15. basım, 2016). Yaşam, sevgi ve üretim üzerine otobiyografik denemeler.
- Yazarlar, Eleştiriler, Anılar**. Edebiyatçılarımız üzerine tanıklıklar, gözden kaçanlar.
- 21. Yüzyılda Türkiye**, (47. basım, 2015). Türkiye'yi çözümleyen bir başyapıt. (Aydın Doğan Vakıf Ödülü.)
- 28 Şubat ve Demokrasi**, (7. basım, 2016). 28 Şubat'ın demokrasimiz açısından ifade ettiği anlam ve Türkiye'nin demokrasi sorunları üzerine düşünceler.
- Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe**, (3. basım, 2003). Yozlaşan medyanın sorunları, Türkçe yanlışları ve çözüm önerileri.

EMRE KONGAR

**Yazarlar,
Eleştiriler, Anılar**

Remzi Kitabevi

YAZARLAR, ELEŞTİRİLER, ANILAR/Emre Kongar

© Remzi Kitabevi, 2016

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Öner Ciravođlu

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1745-9

BİRİNCİ BASIM: Ekim 2016

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıŐtır.

Remzi Kitabevi A.Ő., Akmerkez, E3-14, 34337, Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ő. basım tesisleri
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 10648

İçindekiler

Giriş	9
Cemil Meriç: Sağcıların Sahip Çıktığı Solcu Bir Baba Dostu	12
Attilâ İlhan'dan Aldığım Notları Neden Yok Ettim?	15
<i>Cemil Meriç'in Kaleminden Attilâ İlhan</i>	17
<i>Attilâ İlhan İkinci Cumhuriyetçi miydi?</i>	20
<i>Attilâ İlhan ve Erol Manisalı</i>	22
<i>Bir Çağdaş Klasik Olarak Attilâ İlhan</i>	23
<i>Attilâ İlhan'a Mektuplar</i>	25
Haldun Taner ve Küçük Burjuvazinin Eleştirisi	26
<i>Haldun Taner'in 100. Yaşı</i>	28
Yahya Kemal ve İstiklal Savaşı	31
<i>Düz Yazıları</i>	33
<i>Anıları</i>	35
<i>Yahya Kemal ve Atatürk</i>	39
Orhan Veli Genç Öldü	42
<i>Orhan Veli'de Sınıf Bilinci</i>	44
<i>Kendi Kaleminden Şiir Anlayışı</i>	45
<i>Yahya Kemal ve Orhan Veli</i>	46
<i>Orhan Veli ve Nâzım Hikmet</i>	48
Melih Cevdet'in Bizim Evde Yazdığı İki Dize	51
<i>Köy Enstitülerine İlişkin İlginç Bir Anı</i>	55
Devletin Değil, Emre Kongar'ın Arabasına Binen Yazar: Yaşar Kemal	60
<i>Yaşar Kemal Neden Büyük Bir Yazardır?</i>	61
<i>Ölümüne Tanık Olmak Beni Çok Üzdü</i>	64

Ömer Seyfettin: Aruz Vezni ve Hece Vezni Tartışması.....	67
<i>Ömer Seyfettin ve Türkçülük</i>	69
<i>Ömer Seyfettin ve İttihatçılar</i>	70
<i>Ömer Seyfettin’de Tanzimat ve Meşrutiyet</i>	72
Yakup Kadri: Hem Atatürkçü Hem Solcu!.....	75
<i>Kadro Dergisi Serüveni</i>	77
Aziz Nesin.....	81
<i>Çatalca’daki Çiftlikte</i>	81
<i>Nesin Edebiyat Yıllıkları</i>	83
<i>Aydınlar Dilekçesi’nin Öyküsü</i>	85
Aydın Cinayetlerinde Bir Kurban: Bedrettin Cömert.....	88
<i>Bir Anma Kitabı Daha</i>	91
Halikarnas Balıkcısı’ndan Mina Urgan’a, Fahri Işık’ın Tezi.....	93
<i>Mina Urgan’ın Anıları</i>	94
<i>Ve Bir Mitoloji Öyküsüne Katılım: Güngör Dilmen, Midas’ın Kulakları ve Oyunculuk Serüveni</i>	96
<i>Halikarnas Balıkcısı’nın Anadolu Tanrıları Tezi Arkeoloji Bilimiyle Kanıtlanıyor: Fahri Işık</i>	98
<i>Mitoloji, Edebiyat ve Arkeoloji Arasındaki Köprü</i>	100
Fazıl Hüsnü Dağlarca: Evinde Son Söyleşi.....	101
<i>Karşı Duvar Dergisi Günleri</i>	102
<i>Şiir Doğaldır</i>	103
<i>İyi Olan Şiirdir</i>	104
<i>Tepeden Tırnağa Ulusal</i>	104
<i>Atatürk ve Sol</i>	105
<i>Gizli Sömürü Tehlikesi</i>	106
<i>Asker ve Şair</i>	108
<i>İşgale Karşı Eylem</i>	110
<i>Anadolu Yavrusu Olacaksın</i>	110
<i>Cumhuriyet Gazetesinin Görevi</i>	111
<i>Tehlike Büyük</i>	111
<i>Şimdi Sınav Zamanıdır</i>	112
<i>Din Sömürüsüne Karşı</i>	112
<i>Beyniyle Tartışan Şair</i>	113

<i>Taklit Şiirler: “İnsan Anlamsız Şiir Yazamaz”</i>	114
<i>Şiir Yazma Süreci, Şiir Anlayışı ve Siyasal İdeolojisi</i>	115
Hilmi Yavuz, Orhan Pamuk İçin Neler Diyor?	116
<i>Hilmi Yavuz’un Portre Yazarlığı</i>	117
<i>Orhan Pamuk’u Yerden Yere Vuruyor</i>	119
<i>Hilmi Yavuz Orhan Pamuk’u Niçin Sevmez?</i>	120
<i>Benzerlikler ve Farklılıklar</i>	120
<i>Hilmi Yavuz, Yüzler ve İzler</i>	121
Orhan Pamuk, “İlmli İslam” ve Kar	125
<i>Huntington ve Dinci, Milliyetçi Kimlik</i>	
<i>Politikalarının Dünyaya Egemen Olması</i>	126
<i>“İlmli İslam”ın (Amerikancı İslam’ın) Doğuşu</i>	127
<i>“İlmli İslam” Orhan Pamuk’a Nobel’i Getirdi</i>	128
<i>Hilmi Yavuz Haksızlık Etse de, Orhan Pamuk</i>	
<i>Önemli Bir Yazardır</i>	129
<i>Orhan Pamuk ve Kar</i>	130
<i>Kar: Türkiye’deki Toplumsal, Siyasal ve İdeolojik</i>	
<i>Gerçekliğin Tersine Çevrilmiş Bir Karikatürü</i>	131
<i>Cevat Fehmi Başkut’un Buzlar Çözülmeden Adlı</i>	
<i>Oyununa Reddiye Olarak Kar</i>	132
Elif Şafak-Adalet Ağaoğlu Polemiği	135
<i>Siyah Süt</i>	135
<i>Buket Uzuner, Ağaoğlu’ndan Yana</i>	138
<i>Ayşe Arman, Elif Şafak’tan Yana</i>	139
<i>Elif Şafak Siyah Süt’te Ayşe Arman’ın Yolundan</i> . . .	139
<i>Gerçek ve Kurgu</i>	140
<i>Gençtir, Güzel Yapıtlar Üretir Umudundayım</i>	141
Hocaefendi’nin Sandukası’ndaki Sır	142
<i>Giftos Karpantiye Kimdir?</i>	142
<i>Arslan Kaynaradağ ve Elif Kitabevi</i>	144
<i>Eco, Pamuk ve Hocaefendi</i>	146
<i>Tahsin Yücel’in Orhan Pamuk Eleştirisi</i>	147
<i>29 Şubat 1968, Bir Cuma Günü müydü?</i>	148
<i>Hocaefendi’nin Sandukası’nın Şifresi Kaçtı?</i>	151
Adlar Dizini	155

Giriş

Şanslı bir çocuktum.

Daha ilkokul çağındayken, **Yahya Kemal**'in sofrasına oturmuş, lafa bile karışmışım...

Çünkü Çarşıkapı'daki evimiz dardı; **Yahya Kemal** ve babamın arkadaşları yemeğe geldiğinde, misafir odası ile salon-salamanje biçiminde olan bizim yattığımız oda, aradaki buzlu camlı kapı kaldırılarak öteki odayla birleştirilir, bizim yataklar kalkar, zorunlu olarak ağabeyimle sofrada yerimizi alırdık.

Babamın, **Nurullah Ataç** gibi bazı arkadaşları Ankara'dan gece yatisına geldiğinde, onlarla piket denilen bir iskambil oyunu bile oynama şansım olurdu.

(Bir gün annemle babam okuldayken, **Nurullah Ataç**'ı pikette yenmişim de kızmış gibi yaparak "Senin bu oğlun çok saygısız, utanmadan beni yendi," diye bana ve babama takılmıştı.)

Cemil Meriç'i, oğlu **Mahmut Ali**'yi, kızı **Ümit Meriç**'i, hem Çarşıkapı'dan hem de Çengelköy'den **Vahdettin**'in köşkünden, anımsıyorum.

Ünlü matematik hocası **Kemal Gürsan**, (namı diğer "Sallabaş Kemal") beni Çarşıkapı'daki evde, dizlerine oturtup o zamanki *Doğan Kardeş* dergisindeki resimli çocuk romanları üzerinden bana okumayı öğretirdi.

Şişli Terakki Lisesi'nde de şanslı bir öğrenciydim: **Nihat Sami Banarlı**, **Zeki Ömer Defne**, **Behçet Necatigil** edebiyat hocalarımız olmuştu. Derken Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde efsane hocalarla tanıştım ve hepsiyle dostluğum sürdü.

İktisat'ta ünlü Komünist **Sadun Aren**, ünlü Sosyal Demokrat **Besim Üstünel**, namı diğer Mütebessim Besim, **Cahit Talas**,

Tuncer Bulutay, ünlü Demokrat Parti’li **Aydın Yalçın** gibi hocalardan ders aldım.

Alpaslan Işıklı ve **Taner Timur** ben son sınıfa geçtiğimde, yeni asistan olmuşlardı.

Siyaset bilimi ve sosyolojiyi, **Tahsin Bekir Balta**, **Nermin Abadan**, **Şerif Mardin**, **Arif Payaslıoğlu**, **İbrahim Yasa** gibi hocalardan, hukuku, **Mümtaz Soysal**, **Bahri Savcı**, **Kemal Fikret Arık** gibi efsanelerden okudum.

Şehirciliği, **Fehmi Yavuz**, **Ruşen Keleş**, **Cevat Geray** gibi değerli uzmanlardan öğrendim.

Tüm hocalarımın portreleri ve onlarla yaşadıklarım ayrı bir kitap olur.

* * *

ABD’den döndükten sonra, Hacettepe’nin Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi’nden üniversiteye dönüştürülmesinde görev alarak Sosyal Çalışma Yüksek Okulu kurup Müdürü de olunca, zaten siyasal ve sosyal dostluklarla örülü olan Ankara’da başka dostluklar kurdum.

Attilâ İlhan bu dönemin bana kazandırdığı çok önemli bir şair ve yazardır. Bilgi Yayınevi’nin Kavaklıdere’deki merkezinde, üstü tertemiz olan masasının başında saatlerce konuşurduk; daha doğrusu o anlatır ben dinlerdim.

Yıllar sonra **Erol Manisalı**’ya “Emre beni yeniden keşfetti,” diye anlatmış o günleri.

Gazetelerde ve dergilerde yazılarım çıkmaya başlayınca, **Ecevit**’in “Yeni CHP” atılımı içinde de yer alıp *Özgür İnsan* dergisinin sürekli yazarları arasına girince çevrem iyice genişledi:

İstanbul’dan Ankara’ya gelen herkes, bizim eve de uğruyordu. **Genco Erkal**, **Zeliha Berksoy**, **Münir Özkul**, **Müjdat Gezen** Ankara turnelerinde evimizi onurlandıran konuklar arasındaydı.

Melih Cevdet Anday, **Oktay Akbal**, **Aziz Nesin**, **Tahsin Saraç**, aile dostlarımız gibiydi.

Sonradan sevgili **Erdal İnönü**'nün, o büyük insanın davetiyle Kültür Bakanlığı Müsteşarı olunca elbette kültür ve sanat dünyası ile ilişkilerim çok farklı bir boyutta gelişti.

Özellikle tiyatro, opera ve bale dünyası ile yakın ilişkilerimde unutulmaz dostluklar yaşadım.

Zaten eski dostum olan **Gürer Aykal**, **Rengim Gökmen**, **Yekta Kara**, **Selmin Günöz**, **Yücel Erten**, **Berin Ötenel**, **Tamer Levent**, **Özlem Ersönmez**, **Şakir Gürzumar**, **Nesrin Kazankaya** gibi daha pek çok sanatçı, bu dönemde yakından tanımak fırsatı bulduğum için şanslı olduğumu düşündüğüm büyük değerler.

Elbette edebiyat dünyası ile de çok yakın ve yoğun ilişkilerim oldu.

Ankara'da gerek Hacettepe yıllarımda, gerekse müsteşarken, **Enis Batur**'la, komşuluğa dayanan yakın dostluğumun yanında başta **Adalet Ağaoğlu** olmak üzere pek çok yazarla ahbaplık ettim. **Halil İnalçık** gibi bir yıldızdan feyz alıcı sohbetlerle taçlanan ilişkilerden yararlandığım bilim çevreleriyle iç içe yaşadım.

* * *

Diyorum ya, çok şanslı bir çocuktum; sonradan sanat ve edebiyat çevreleriyle ilişkiler konusunda çok şanslı bir yaşamla bu çocukluk birikimini iyice geliştirdim.

Şimdi geriye baktığımda, hep saygı ve sevgi duyduğum, hiçbir olumsuz duygu yaşamadığım, değerli büyükleri, hocaları, dostları, meslektaşları ve gençleri anımsıyorum.

Bu kitap, bu yaşamın bir bölümündeki anılara ve ilginç olduğunu düşündüğüm, dikkat edilmeyen hatta bilinmeyen bazı gerçekler üzerine dayalı olarak yazdığım yazılardan oluşuyor.

Merakla ve keyifle okuyacağınızı sanıyorum.

Cemil Meriç: Sağcıların Sahip Çıktığı Solcu Bir Baba Dostu

Bir Eskişehir gezisinde, Anadolu Üniversitesi tarafından Atatürk ve Cumhuriyet müzesi haline getirilmiş olan, Mimar Kemalettin'in Odun Pazarı girişinde mektep olarak yaptığı taş binadaki Cumhuriyet Tarihi Müzesi'ni ziyaret etmişim.

Yeni kurulan müzenin kütüphanesi bomboştu...

Dönemin Rektörü Prof. Engin Ataç'a, kitap yollamaya söz verdim.

Evdeki binlerce kitabımı Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi'ne bağışlarken (iki ayrı partide 12 bin küsur) elime Cemil Meriç'in bana ithaf ettiği, *Umrandan Uygarlığa* adlı eseri geçti:

Ötügen Yayinevi, İstanbul 1977. Kapağında "T. Milli Kültür Vakfı Armağanı" yazıyor.

Babamın yakın arkadaşı Cemil Meriç amca, gözlerinden rahatsızdı, yaşamının son döneminde görme yeteneğini tümüyle yitirmişti. Bana yaptığı ithafı, kızı Prof. Ümit Meriç'in yazdığını tahmin ediyorum.

Ama ithaftan sonra, görmeyen gözlerine karşın, kendi el yazısı ile imzasını atmıştı.

* * *

Sevgili Kongar,

Yılların sisi ardından, dost çehreni seçer gibiyim. Cıvıl cıvıl bir çocuk; ama yaşından beklenmeyecek kadar olgun, ciddi ve düşünceye açık. O zamanlar bir vaittin; bir tomurcuk, bir fecir pırlıtsı. Bugün gittikçe büyüyen bir ağaç. Dalların şimdiden meyvelerle yüklü.

Kongar'ların eski bir dostu sıfatıyla, gelişmeni sevinerek ve övünerek izlemekteyim.

Bu kitabı, uzun bir mektup diye okumamı diler, sevgiyle gözlemlerinden öperim Aziz Emre.

C. Meriç

“Aziz Emre” önce “Aziz Kongar” yazılmış... Sonra “Kongar” silinmiş ve üzerine yeniden “Emre” yazılarak düzeltilmişti; sanıyorum, beni evladı gibi gördüğünü vurgulamak için, bir mesaj vermek için, özel olarak böyle düzeltmeli yazdırmıştı.

Onu gerek Çarşıkapı'daki kışlık evimizde, gerekse yazları gittiğimiz Çengelköy'de **Vahdettin**'in köşkünde çok iyi anımsıyorum.

1950'li yıllardı. Gözleri henüz görme yeteneğini tümüyle yitirmemişti. Kitapları çok yakınına getirerek okuyabiliyordu.

İki çocuğu vardı: Oğlu **Mahmut Ali Meriç** benimle yaşitti. Sonradan Sosyoloji Profesörü olan kızı **Ümit Meriç**, benden daha küçüktü.

Babam onun gıyabında “Batı kültürünü, sosyalizmi ve Fransızca'yı en iyi bilen kişi,” derdi.

Bir gün Çarşıkapı'daki evimize gece yatısına gelen **Nurullah Ataç**, babama iyi Fransızca bilen yazarlar aradığını söylemiş ve bazı isimler saymıştı. Tercüme Bürosu için isim bulmaya çalışıyordu.

Babamın “**Cemil Meriç**'i unutmuşsun,” dediğini bugün gibi anımsıyorum.

Daha sonra göz ameliyatı için Paris'e gitmesine babamın yardımcı olduğunu ve o sırada orada görevli olan eniştemle teyzeme rica ederek hastanedeki bakımını üstlendirdiğini biliyorum.

Teyzem, hastanede onu hiç yalnız bırakmamıştı, zaman zaman yurt özlemini dile getirdiğini anlatırdı.

* * *

Türk yazarları, aydınları ve özellikle de Türk solu **Cemil Meriç**'in kıymetini hiçbir zaman bilemedi.

Belki Batı kültürüne ve kültür emperyalizmine çok karşı olduğu için komünistler ve sosyalistler de onu benimsemedi; belki de

resmi örgütlerden pek hoşlanmadığı için o komünistlerin ve sosyalistlerin arasına pek karışmadı.

Sonunda görme yeteneğini tümüyle yitirdiğinde, bir akademisyen olan kızı Ümit'in de etkisiyle sağ kesim tarafından "keşfedildi"; bu sayede düşünceleri ve tezleri daha geniş kesimlerce de okundu, öğrenildi ve benimsendi.

* * *

Cemil Meriç, Türk/İslam düşüncesinde bir öncüdür; **Edward Said**'den çok önce "Şarkiyatçılığa" (Oryantalizm) dikkati çeken bir düşünürdür.

Batı'yı, Batı kültürünü çok iyi bilirdi; elbette kendi kültürümüzü de.

Tartışma yaratan düşünceleri, hem Batı'yı hem kendimizi cecurca eleştirmesi onu "Bağımsız aydın" tipinin güzel bir örneği yapmıştır.

Son zamanlarda, İslam düşüncesinin, siyasal iktidarın etkisinde, "İlimli İslam" etiketiyle yeniden yorumlanmaya çalışıldığı aşamada, sağ kesimdeki popülerliği de bir ölçüde erozyona uğramıştır ve çok yazık olmuştur.

Sol aydınların **Cemil Meriç**'i ne zaman keşfedeceklerini hâlâ merak ediyorum!

Attilâ İlhan'dan Aldığım Notları Neden Yok Ettim?

10 Ekim 2005'te yitirdiğimiz Attilâ İlhan'ı 1970'li yılların ortasında Ankara'da **Bilgi Yayınevi**'nin editörü olarak tanıdım.

Tanışmamızdan kısa bir süre sonra dostluğumuz gelişti, hemen hemen her hafta muntazam yapılan uzun sohbetlerle sürdü.

Bu sohbetlerde bir toplumbilimci olarak ona sistematik sorular yönelttim, kişiliğini, düşünce sistemini, sanata bakışını saptamaya ve irdelemeye çalıştım.

Edindiğim izlenimleri indeks kartlarına kaydediyordum.

Fakat 12 Eylül 1980 darbesini izleyen ilk pazartesi günü, 15 Eylül'de Hacettepe Üniversitesi'nin Beytepe yerleşkesi askerler tarafından basılıp, bütün öğretim elemanları, yıldız amfinin önündeki meydana toplandığında, ayakta, tuvalete bile gitmemize izin verilmeden bekletildiğimiz dördüncü saatinde, çantamda taşıdığım bu kartları, "Hücre faaliyeti yapıyorlar" gibi bir suçlamaya gerekçe oluşturabilecekleri ve hem onun hem de benim başımı belaya sokabilecekleri kaygısıyla yok ettim.

Ama söyledikleri hâlâ bütün canlılığıyla belleğimde.

Çünkü pek çok konuyu uzun uzun, derinliğine tartıştık.

Elbette pek çok sorun da tekrar tekrar ele alınırdı.

Bu açıdan fikirlerini unutmam olanaksız.

Belki günlük yaşamının bir özelliğini vurgulayarak başlamam yerinde olur:

Attilâ İlhan çok muntazam olmakla övünür, sabah tam dokuzda çıktığı yürüyüşte, onu gören insanların saatlerini ayarladığını söylerdi.

Masasının üstü, benim gittiğim öğleden sonra saat üç dolayında tertemiz olurdu; ne bir kâğıt, ne bir kitap; bu düzenliliği ile de övünürdü.

Her gün, el yazısıyla muntazaman tam bir sayfa roman yazdığını söylerdi. O güzel kocaman romanları böyle bir disiplinle kalem almıştı.

Bir gün hiç uyuşturucu kullanıp kullanmadığını, kullandıysa, şiirine bunun nasıl etki ettiğini sormuştum.

“Denemek için bir kez kullandım. Uyuşturucu etkisindeyken, yazdıklarının muhteşem olduğunu sanıyorsun. Etkisi geçtikten sonra ise işe yaramaz olduklarını görüyorsun. Bir daha da kullanmadım.” demişti.

Fransa’ya ilk gittiğinde orak çekiçli komünist bayrakları altında Troçkistlerin, **Stalin**’i, yani Sovyet sosyalizmini eleştirdiklerini gördüğünde yaşadığı şoku anlatır, Moskova çizgisindeki “resmi” komünist görüşe karşı olduğunu belirtirdi.

* * *

Siyasete politikacı veya yazar gibi değil, bambaşka bir gözle bakardı:

Türkiye’deki siyasal olaylara, “uluslararası istihbarat örgütlerinin mantığı ile bakmak” gerektiğini söyler, bu mantığa göre, “ulusal çıkarları” öne alan çözümler yapardı.

Bugünkü paradigmalardan “milliyetçi” veya “ulusalçı” diye nitelenebilirdi.

Çocukluğunda “komünist” damgası yemiş olmasına karşın, sol partileri beğenmez, liberal sağ partilerin halkla daha iyi bütünleştiğini belirtirdi.

İsmet Paşa dönemini çok sert eleştirir, bu dönemin, **Mustafa Kemal**’in devrimlerini durdurduğunu söyler, dil devrimine, (bu devrimin halkı kültürel kökenlerinden kopardığı gerekçesiyle) dünya klasiklerinin çevrilmesi seferberliğine, (bu seferberliğin altında Yunan-Latin kültürünü dayatma projesinin yattığı gerekçesiyle), köy enstitülerine (buralardaki eğitimin faşizan olduğu gerekçesiyle) karşı çıkardı.

Köy romanı döneminin kapandığını söyler, **Fakir Baykurt** ile sert polemiklere girerdi.

Bu polemiklerden birinin sonunda “Acıttım mı?” ifadesini kullandığı için kendisini eleştirdiğimde, “Bu benim köşe yazarı kimliğimin polemikçi yönüdür ve gereklidir” diye yanıt vermişti.

* * *

Şiirin büyüünün sözcüklerde değil, imgelerde yattığını, şiirin, sözcüklerden çok dizelerin ahenginde ve ritminde değer kazandığını söylerdi. “Beni 1970’lerde Ankaralı genç sosyal bilimciler yeniden keşfetti” derdi.

Sonradan bunu Prof. **Erol Manisalı**’ya “Beni Emre Kongar yeniden keşfetti,” diye aktarmış. Gerçekten de o sıralarda Ecevit’in yakın çalışma arkadaşı olarak, onun çıkardığı *Özgür İnsan* dergisinde kültür ve sanat yazıları yazıyordum.

Bu yazılarımda onun romancı kimliğini vurguluyor, hem siyasal, hem toplumbilimsel, hem de edebi açıdan çeşitli çözümler yapıyordum. Hatta bu yazılarımda, TKP (Türkiye Komünist Partisi) sempaticanı arkadaşlarımda dikkatini çekmişti. Bunlardan çok ünlü bir sanatçı bir gece bize gelerek, bana uzun uzun onun nasıl bir Troçkist, hatta bir ajan olduğunu anlatmıştı.

Hakkındaki bu iddiaları bilir, “Troçkist gördükleri için Moskova çizgisindeki komünistler beni sevmez” derdi.

Batı emperyalizmine çok karşıydı, yabancı kolejlerin ajan yetiştirdiğini söylerdi. Bu niteliği onu ulusalcı görüşlere daha da yakınlaştırmıştır.

Ben bütün bu konuşmalarda hem söylediklerini daha iyi anlamak hem de bazı fikirlerine gerçekten katılmadığım için, onu aykırı sorularla sıkıştırınca, coşar adeta şiir söyler gibi nutuk atmaya başlardı.

Cemil Meriç’in Kaleminden Attilâ İlhan

Cemil Meriç’in ünlü yapıtı *Umrandan Uygurluğa* adlı kitabının daha baştan üçüncü bölümü Attilâ İlhan’ın “*Hangi Batı*” sorusu (ve tabii kitabı) üzerinedir.

Emre Kongar, sanat ve edebiyat çevreleriyle çocukluğundan beri içiçe yaşama şansına sahip olmuş bir yazar ve bilim adamı. Bu kitabında, edebiyatçılarla ilgili anılarına ve ilginç

olduğunu düşündüğü, dikkat edilmeyen hatta bilinmeyen bazı olaylara değiniyor...

- *Yahya Kemal'in çocukluğu ve İstiklal Savaşı yazıları.*
- *Attilâ İlhan ve Troçkizm...*
- *Melih Cevdet'in bilinmeyen dizeleri.*
- *Ömer Seyfettin ve İttihatçılar...*
- *Aziz Nesin ve Aydınlar Dilekçesi...*
- *Halikarnas Balıkcısı ve Anadolu tanrıları...*
 - *Tahiriler-Eyyubiler tartışması.*
- *Fazıl Hüsni Dağlarca'nın son söyleşi.*
- *Hilmi Yavuz, Orhan Pamuk'u eleştiriyor.*
 - *Orhan Pamuk ve İlimli İslam...*
- *Elif Şafak-Adalet Ağaoğlu polemikçi...*
- *Hocaefendi'nin Sandukası'ndaki gizem!*

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1745-9

9 789751 417459

₺ 15,00